

WANDELING

“HET VEENSCHAP”

KNNV afd. Vriezenveen

Een wandeling door een gebied dat vroeger volledig bedekt was met een metersdik pakket veen. Door het in cultuur brengen, vervenen of (deels) afgraven van het veengebied is het huidige gevarieerde landschap ontstaan waarin veel van deze kenmerken en menselijke invloeden nog goed zichtbaar zijn.

Kort de bijzonderheden van “Het Veenschap” samengevat:

- a. Kleinschalig cultuurlandschap, ontstaan door de Vriezenveners vanaf plm. 1370. De eerste Vriezenveners begonnen met het in cultuur brengen van het veen ten noorden van het huidige Almelo langs het riviertje de Aa. Het ging door tot in Het Veenschap, waarbij zeer langgerekte en steeds smaller wordende percelen ontstonden. Tot een lengte van 7 km. en soms met een breedte van slechts 7 meter (of een veelvoud van 7) breed! Een breedte van 7 meter noemt men een “akker”. Ten zuiden en noorden van Het Veenschap is het landschap volledig veranderd door de grootschalige verkaveling (1955-1968). Er ontstonden grote vierkante agrarische percelen met nieuwe boerderijen langs goede ontsluitingswegen in het buitengebied.
- b. Noordelijk van Het Veenschap en oostelijk van Westerhaar is tussen 1885-1980 grootschalig verveend, vaak met grote machines. De turf werd in eerste instantie gebruikt als brandstof en met scheepjes via “Wieken” en kanalen afgevoerd. Later was de toepassing vooral potgrond. De ondergrond werd daarna geschikt gemaakt als agrarische grond in grote percelen.
- c. Het Natura 2000 gebied “De Engbertsdijksvenen”, gelegen oostelijk van Het Veenschap met een omvang plm. 1000 ha. ecologisch van grote waarde en belang voor flora/fauna.
- d. Het Veenschap. Een gebied door de Vriezenveners in eigen beheer in cultuur gebracht. Het veengebied langs het Hazenpad werd door families gebruikt voor handmatige turfwinning op zogenaamde eenmansakkers. Vooral voor eigen gebruik en soms kleinschalige verkoop. Ook dit deel bestaat uit een slagenlandschap van smalle percelen. In het bos en heidegebied langs het Hazenpad is deze perceelindeling soms moeilijk te zien, maar met wat oog voor detail en wat extra aanwijzingen is dit tijdens de wandeling zeker herkenbaar. Toen na plm. 1965 het gas algemeen goed werd, eindigde de turfwinning in Het Veenschap en begroeiden de meeste percelen steeds verder met bos.

Uitgave: 2013

Startpunt wandeling:

Parkeerplaats Veenmuseum Vriezenveenseveld op de hoek van Paterswal en Hazenpad. Hier ligt ook een Toeristisch Overstap Punt (TOP knooppunt) voor wandelingen en fietsroutes.

Afstand wandeling: De basisroute is 3 kilometer.

Een extra natuurontdekking zijstapje van 750 meter is (tijdelijk) mogelijk.

De basisroute is toegankelijk voor wandelwagens, wel is er een flink hobbelig stukje boomstammenpad. De natuurontdekking zijstap gaat over een smal paadje met wat hoogte verschillen en een minder stevige bodemgesteldheid, dus **goed schoeisel**. Voor dit zijstapje en het wandelpad deel van de route geldt: honden aan de lijn!

Een bezoek aan het Veenmuseum vormt een uitstekende afsluiting. Men krijgt er meer zicht op het vroegere leven en werken in een veengebied. De openingstijden van dit met vrijwilligers gerunde museum, zijn echter beperkt (zie bladzijde 15).

1. Vanaf de parkeerplaats wandelt u de zandweg in, het Hazenpad.

Rechts van de zandweg agrarisch gebied met grootschalige percelen. Hier is het oorspronkelijke veenpakket handmatig of/en met machines verwijderd en is de bodem geschikt gemaakt voor goed agrarisch gebruik.

2. Links staat in een inrit het bord “Stevensheide”. Hierachter kijkt men uit over een heideveld dat open gehouden wordt door de opkomende jonge berkjes regelmatig uit de heide te verwijderen.

KNNV afd. Vriezenveen

Hier kunt u kiezen voor een (tijdelijke) natuurontdekking zijstap via een lus door de kern van het gebied van plm. 750 meter extra. Op het bankje “kö-j al effen zitten”.

Kiest u voor de basisroute, ga dan verder bij punt 3.

Kiest u voor de extra natuurontdekking, ga dan bij het bord “Stevensheide” linksaf en volg rechts het op een veenpakket liggende smalle paadje.

Hier is door beheer het bomenbestand verwijderd en wordt heide in stand gehouden. In augustus staat hier de struikheide prachtig in bloei.

Heidelandschap

Zandloopkever

Het paadje, dat zich door het gebied kronkelt, volgen.

Bij mooi warm weer op het kale pad kans op de “tijger van het bospad”, een gespikkelde zandloopkever die in de kleuren groen en bruin voorkomt.

Bij een **paal met nummer A.** staan twee planten. De typische veenplant Lavendelheide die eind april begint te bloeien en de Vossenbes, een soort van wat drogere heide en zandgrond.

Lavendelheide

Bekertjesmos

Iets verderop bij **paal met nummer B.** zijn enkele oude vermolmde stobben op het perceel rechts van het pad te vinden met daarop veel bekermos.

In dit gebied en andere open veen percelen met heide is er kans op vogels als geelgors en boompieper. Ook de wielewaal is er in mei en juni frequent te horen met een “du-di-li-jo liedje”. Maar de vogel is zeer schuw, dus zelden te zien.

Het pad gaat nu door een deel met veel bomen/struiken opslag. Zonder beheer veranderd een te droog veengebied snel weer in een bos. Kenmerkend hier de Vuilboom of Sporkehout. De struik is herkenbaar aan het hout met veel witte vlekjes op de schors.

KNNV afd. Vriezenveen

In het Vriezenveense dialect noemt men deze struik “hoondekrallenholt”. Ze bloeit vanaf begin mei tot in oktober. Voor bijen een uitstekende drachtplant. Wandelt men hier in de periode juli - oktober, dan zijn naast bloemen ook rode en zwarte bessen aan deze struik te vinden.

Het pad gaat nu een stukje naar rechts, dwars over verschillende percelen. Men passeert wat greppels/slootjes en gaat over een metalen rooster. Elk (droog) slootje vormt een perceelgrens. Hier krijgt men een idee hoeveel eigenaren hier percelen hebben.

Na een klein open stukje met gras en braamstruiken gaat het paadje verder door een bos gedeelte waar wind en zon weinig vat op krijgen. Dit is duidelijk zichtbaar aan de mosgroei van o.a. haarmos op de bodem en de met mos begroeide boomstammen.

Het pad komt nu uit bij een kanaal, de Verbindingsleiding. Hier rechts aanhouden. Langs dit kanaaldeel duidelijk een andere begroeiing: volop in de zon, veel droger en op een zandbodem. Hier is langs het kanaal met wat geluk een IJsvogel te zien. De aantallen zijn echter door enkele koudere winters tijdelijk weer sterk afgenomen. Op enkele omgevallen boomstammen paddenstoelen. De ene soort is qua kleur bijzonder: vermiljoenrood! Kijk ook naar de onderkant van de hoedjes van deze paddenstoelen. Op dode stammen van berken in dit gebied zitten ook vaak dikke ronde zwammen, de tonderzwam.

Vermiljoenhoutzwam

Echte tonderzwam

Bij deze boomstammen (let op, loop niet te ver!) rechts weer het bos in. Nu volgt een deel over een smal weiland, deels dichtgegroeid met braamstruweel en framboos. Bij zonnig weer is dit gebied zomers rijk aan vlinders.

Let op twee forse eiken, zo horen eiken er onder meer natuurlijke omstandigheden uit te zien: de takken tot laag bij de grond met een grote dichte kruin. Wel zorgen deze eiken voor aantasting van het nog aanwezige veenpakket, duidelijk te zien aan het lager gelegen bodem deel rond de eiken door indroging en inklinking.

Pad volgen, weer wordt een sloot overgestoken via een metalen rooster. In dit gedeelte is duidelijk te zien waar de perceeleigenaren turf hebben gegraven. Diverse steile randen en kleine veenputten zijn goed zichtbaar. Ook hier valt de kleinschaligheid van het gebied duidelijk op. Na korte tijd komt men weer op de zandweg, hier links (Hazenpad).

3. Zandweg volgen. Het bos links bestaat vooral uit berk. Een soort die graag op drassige veengrond groeit.

Na een fors agrarisch perceel (akker of wei, afhankelijk van actueel gebruik) links komt er een perceel met heide.

Hier links even een 10-tal meter het gebied inlopen via een speciaal gemaakt kort rondlopend paadje. Ook hier klimt het behoorlijk omhoog vanwege het nog aanwezige pakket veen van enkele meters dik. Links van het pad een stuk spoorrail. Ook particulieren maakten vroeger wel gebruik van rails en wagentjes om de turf gemakkelijker uit het gebied te krijgen.

Beheer door plaggen

Resultaat van beheer

KNNV afd. Vriezenveen

Dit perceel wordt door beheer via het verwijderen van bomen opslag en klein-schalig plaggen zo goed mogelijk als veenperceel in stand gehouden. Vanaf dit punt is te zien dat de heide zich er goed ontwikkeld, zowel struik- als dopheide.

In mei/juni zijn hier ook de witte vruchtpluis bollen van veenpluis en wollegras te zien. Verder in juni hier een aantal polletjes lichtgroene sprietjes met witte bloempjes: witte snavelbies. Een goed gebied voor vlinders zoals heideblauwtje. In en rond het paadje ook kans op het vleesetende plantje zonnedauw.

Kleine vos

Heideblauwtje

Zonnedauw

Zonnedauw groeit graag op kale natte plekken

Terug naar de zandweg en deze vervolgen.

Langs het vliegveld van de model vliegtuigclub “Vjennevleigers”. Nu links een weiland. Dit perceel is sinds enkele jaren extensief, onder andere zonder gebruik van aangevoerde mest, in gebruik. De grasland vegetatie zal na verloop van tijd meer soorten planten gaan bevatten: wordt dus kruidenrijker. Een verbetering voor bijvoorbeeld vlinders, insecten en vogels.

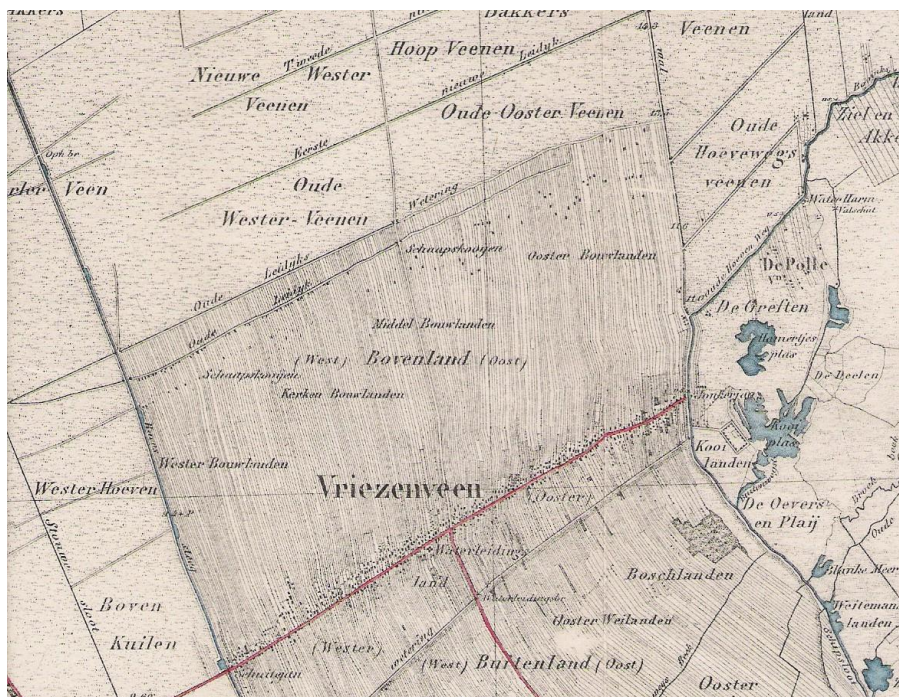
Nu komt er links een open veengebied van plm. 13 hectare waar tussen eind 2008 en voorjaar 2011 de bomen zijn verwijderd. Het nu open gebied is van 25 eigenaren. Dus heel kleinschalig. Door het verwijderen van opslag en via begrazing met schapen tracht de vereniging van eigenaren het gebied als typisch veengebied open te houden.

Restanten van eenmansakkers, waar turf gestoken werd

Eigenaren hadden/kregen vroeger vaak problemen met burens over waar nu precies hun eigen perceel lag en waar de perceel grens nu werkelijk lag.

Het gemeentebestuur erkende dit ook en besloot in 1789 ter hoogte van het Veenschap vanaf de westkant van de gemeente Vriezenveen bij het Kanaal Almelo – De Haandrik tot aan de Paterswal (weg bij het Veenmuseum, heette vroeger ook wel Paterij) een lange rij stevige palen in de grond te zetten. Deze stonden op uitgemeten plaatsen op 56 meter (is 8 akkers breed) van elkaar. Zo konden de eigenaren zien wat hun eigendom was.

Topografische kaart omgeving Vriezenveen uit 1884 met de zeer lange smalle percelen

4. Na enkele bochten in de zandweg komt men links bij een hek met daarachter het wandelpad “t Veenschapspad”. Op het bord aanvullende informatie over het gebied.

Dit pad in. Het eerste deel is laag gelegen, ook duidelijk te zien aan de waterpartijen. In mei/juni met veel witte zaadpluis bollen van veenpluis en wollegras. Zomers droogt het echter veel te snel op. Het grondwaterpeil zou stabiel en zomers hoger moeten.

Het knuppelbrugje geeft een indruk van hoe de bewoners vroeger op sommige plekken door het veen paden aanlegden. Dit kan door dwarsliggende boomstammen of in lengte richting liggende dikke vlakke planken.

't Veenschapspad

Ook hier gaat het pad na de knuppelbrug duidelijk omhoog. Hier zit nog een pakket veen van wel 3 meter. Kijk eens achterom naar het hoogteverschil. Langs het pad op de gedeeltes met kaal veen kans op planten als zonnedauw.

Door flink te stampen voelt men de veenbodem trillen. Ook hier zijn in het gebied diverse steile veenranden als restant van afgraving te zien.

Wandeling “Het Veenschap”

KNNV afd. Vriezenveen

Bij **paal met nummer C.** rechts van het pad een wat lager gelegen, deels afgegraven gedeelte, waarin het gehele jaar voldoende vocht aanwezig blijft. Hierdoor groeit hier nog veenmos, een plant die veel water opneemt in de stengels.

Via een klein bosperceel gaat het naar beneden naar het bruggetje over de Verbindingsleiding, gegraven om een goede afwatering van het agrarische gebied noordelijk Vriezenveen en rond Geesteren te verzekeren. Ook hier een informatiebord.

Een kerstkaart.....

Koningsvaren

In het kanaal planten als fonteinkruid en gele plomp. Langs de rand planten als valeriaan, melkeppe, moerasspirea, moerasvergeet-menietje, varens en waterzuring.

Kijk ook eens of er libellen/juffers vliegen. Een opvallende soort met zwarte vlekken op de vleugels is de beekjuffer die gelukkig weer vaker te zien is.

Wel wordt zomers het grootste deel van de vegetatie in het kanaal enkele malen preventief gemaaid ter voorkoming dat de afvoer van water na langdurige regenval stagneert.

5. Vanaf het brugje de verharde weg naar links nemen (Oosterveenweg).

Deze weg is voor doorgaand autoverkeer afgesloten. De bermen worden ecologisch beheerd. Enkele planten die gevonden kunnen worden: ratelaar, blauwe knoop, koningsvaren, brem, boerenwormkruid en veel wederik.

Grote delen van de berm worden pas in september gemaaid en het maaisel afgevoerd. Sommige stukken worden ook nog een keer eind juni gemaaid.

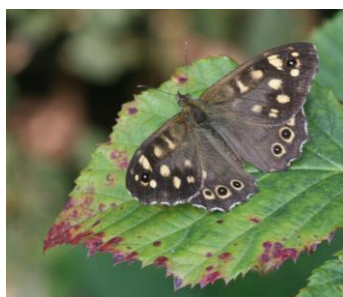

Berm met blauwe knoop.

Bij **paal met nummer D.** wordt met twee groene driehoeken op het wegdek een proefvak aangegeven. Hier wordt over een afstand/lengte van 25 meter elke twee jaar onderzocht hoe de plantengroei zich in de berm, kanaal talud en sloot ontwikkeld.

Weidebeekjuffer

Bont zandoogje

De bermen zijn rijk aan vlinders en libellen/insecten: zandoogjes, witjes, blauwtjes, bijen/hommels, kevers, weidebeekjuffer, glazenmaker en nieuwkomer: de wespspin.

Wespspin

Kleine vuurvvlinder

Groot dikkopje

Rechts van deze weg zijn via veel dammen de hoger gelegen weilanden te bereiken. Ook hier smalle langgerekte percelen. Dit noemt men een Slagenlandschap. Onder deze percelen zit nog een flink pakket veen. Alleen de bovenlaag van dit veen is in cultuur gebracht, men noemt dat een bovenveen cultuur. Dit is uniek en wordt mede daarom behouden. Het gehele jaar hier vaak reeën en buizerd.

Buizerd

Ree

Einde weg links de brug over (Paterswal). Pas op, dit is een weg waar soms nog heel hard gereden wordt! Overstekend wild wordt hier via reflectoren in de berm gewaarschuwd voor naderend verkeer. Hier links het potgrondbedrijf De Arend. Het benodigde veen materiaal komt tegenwoordig uit het buitenland en wordt hier verwerkt en gemengd tot goede potgrond.

Iets verder links van de weg een watergang, men zou het een Wieke kunnen noemen. Via dit soort kanaaltjes werd vroeger met scheepjes de turf uit het veen gehaald. Hier links ook het terrein van het Veenmuseum met oude huisjes, een oud woonhuis/ winkeltje van de veenbaas en werktuigen die te maken hebben met wonen en werken in het veen en de vervening. U komt weer uit bij het TOP knooppunt van wandel- en fietsroutes.

Contactadressen en informatie:

#KNNV afd. Vriezenveen (Natuurhistorische Vereniging). Zie achterkant boekje.

#Stichting Veenmuseum Vriezenveenseveld.

*Open april t/m oktober: ma t/m do: 09-15 uur, vr. 09-11.30 uur, zo. 13-16.30 uur

*Voor groepen ook op afspraak: 0546-658175 of 06-12496180 of via

www.veenmuseum.nl

#Vereniging Het Veenschap, maakt zich sterk voor het in stand houden van cultuurhistorie en natuur in het Veenschap. Via www.hetveenschap.nl is meer informatie beschikbaar.

U wandelt de route op eigen risico.

Tekst en foto's: Herman Stevens.

KNNV afd. Vriezenveen

Informatie KNNV afd. Vriezenveen (Natuurhistorische Vereniging).

De natuur is alles wat leeft, groeit en bloeit.
Van de natuur kun je genieten. Natuur kun je beleven.
Natuur kun je bestuderen. Natuur kun je beschermen.

Belangstelling voor de natuur en kennis van de natuur gaan hand in hand.
Jong en oud kunnen er terecht. Zowel vakmensen als liefhebbers, die meer willen weten, zijn er te vinden. Anders gezegd: de KNNV is de vereniging voor veldbiologie.

De KNNV kent in Nederland ruim 50 afdelingen met meer dan 8500 leden. Binnen deze afdelingen wordt het grootste gedeelte van de activiteiten georganiseerd.

De KNNV afdeling Vriezenveen organiseert jaarlijks wandelingen, fietstochten, landschap-, planten-, vogel-, insecten- en paddenstoelenexcursies.
Verder worden lezingen gehouden. De afdeling doet inventarisatiewerk en verwerkt de gegevens in rapporten. Er is een nestkastproject en in het voorjaar worden padden overgezet. Nadelige natuur/milieuontwikkelingen worden kritisch gevolgd.

Afdelingswerkgroepen: vogels, natuurbescherming, landschapsbeheer, "Vriezenveen schoon", natuurfotogroep en beheert de "Educatieve Kruidentuin", gelegen in het Herman Jansen park achter sportcentrum De Stamper te Vriezenveen-Midden.

Verder is de jeugd van 9-13 jaar opgenomen in een speciale natuurclub met een extra eigen jaarprogramma.

Naast de activiteiten voor de leden biedt de afdeling Vriezenveen zowel inwoners van de gemeente Twenterand en omgeving als vakantiegangers op verschillende manieren de mogelijkheid het contact met de natuur te verstevigen.

Wilt u meer weten over de Natuurhistorische Vereniging (KNNV afdeling Vriezenveen), neem dan contact op met KNNV afd. Vriezenveen:

E-mail: secretaris@vriezenveen.knnv.nl

WEBSITE afdeling: vriezenveen.knnv.nl

Met veel info over o.a. activiteiten en natuurgebieden in de omgeving: